Jolsvai András

Márton Irma

fejezetek egy készülő regényből

4.

Márton Irma harminckét éves, budapesti illetőségű, reformált vallású hajadon átlag két havonta – leggyakrabban szerdán, de néha megesett, hogy csütörtökön – hajnali kettő tájt egy lidérces álomból riadt fel. Mindig ugyanabból az álomból. Ilyenkor egész testében remegett, a homlokán izzadságcseppek jelentek meg, a válla rázkódott. Régebben, amikor még nem edzette hozzá magát ehhez az álomhoz, megesett, hogy zokogott is – hosszú időbe telt aztán, míg le tudta csendesíteni a sírását.

Mostanában már nem kerül oly sok időbe, hogy megnyugodjon – attól kezdve, hogy felriadt, négy-öt perc elég, hogy visszaálljon a normális pulzusszámra. Persze az alvásnak ilyenkor már búcsút mondhat, Márton Irma ezeken az éjjeleken háton fekve, állig betakarózva a plafont bámulja, és valamelyik Arany-memoritert ismétli végeérhetetlenül. (Családi kör, Walesi bárdok, Szondi két apródja.) Megvárja, hogy fél öt legyen, hogy megszólaljon a vekker – mivé lenne a világ, ha az emberek összevissza kelnének, feküdnének benne – aztán nekilát a reggeli tornának. Akkor keserédes szájjal tapasztalja, hogy a lábából, kezéből nem ment ki még a félsz: azok, a gazdájuk minden intése ellenére, ugyanúgy remegnek, mint ahogy a hajnali órán tették.

Márton Irmát a gonosz lidércei ilyenkor mindig azokhoz a tizennyolcas napokhoz szögezik vissza. Szeptember vége volt, huszonvalahanyadika, a szerettei ott feküdtek mellette azokon az összehajtható tábori ágyakon, a ligeti ideiglenes járványkórházban. Egyetlen hatalmas sátor volt ez a kórház, mintha csak az Angolpark folytatása volna, négy sorban vonultak benne az ágyak, közöttük felfüggesztett, vékony lepedők képezték a közfalakat: ez a látvány az egészséges Márton Irmának minden bizonnyal tetszett volna. De Márton Irma éppen az életéért küzdött a spanyolnátha utolsó szakaszában: lázálmaiban különleges színeket látott, olyan élesen, ahogy a valóságban sosem lát az ember, két eszméletvesztés között pedig kétségbeesve imádkozott a jóistenhez, hogy ha már mindenáron ember-áldozatra van szüksége, vigye el őt, de kímélje meg a húgát, aki még annyira fiatal, annyira ártatlan, hogy igazán nem érdemelne semmilyen büntetést. A húga a bal oldalán feküdt, összegömbölyödve, mint egy kis állat, és

éppen úgy vinnyogott, mint egy vak macskakölyök – Márton Irma megpróbálta kinyújtani a kezét, hogy megsimogassa, de nem volt hozzá ereje. Jobb oldalán az apja feküdt, hanyatt, kezei összekulcsolva a mellén, mintha már a nagy útra készülne, a szája néha szóra nyílt, vagy csak megremegett, Márton Irma nem tudta eldönteni. Az anyjának, akinek az apján túl volt az ágya, csak a körvonalait tudta felfedezni – mintha máris elérhetetlen távolságban volna.

Egyszerre csak felrobbantak a színek, a fülében is ágyúszóra emlékeztető hangok hallatszottak, most, gondolta Márton Irma, most megyek át az öröklétbe, önkéntelenül belekapaszkodott az ágy szélébe, nem azért, mintha mindenáron maradni akart volna, hanem hogy ne okozzon feltűnést az átjutással, aztán elájult. Három napig volt távol, tudta meg később, három napig volt odaát, de erre az időre egyáltalán nem emlékezett. Amikor felébredt, jobbra is, balra is idegenek feküdtek mellette. Beletelt egy kis időbe, amíg megértette, hogy ez mit jelent. De amikor megértette, olyan artikulálatlan üvöltésbe kezdett, hogy négy ápolónak kellett lefognia. És amikor nagy nehezen sikerült belényomni egy dupla adag nyugtatót, még akkor is a fogát csikorgatta sokáig, s ajkait oly istenkáromló hangok hagyták el, hogy az ápolórend sokat látott apácái is kénytelenek voltak befogni a fülüket.

Napokig nem evett, nem ivott, nem volt hajlandó megszólalni. Végül átszállították a Lipótmezőre, ahol altatták egy hétig, aztán Wurm doktor karon fogta, és elvitte sétálni az őszi pompájában ragyogó kertbe.

– Éntőlem elüldögélhet itt kisasszony, ameddig akar, a bolondok között, de a maga betegségére itt nem talál gyógyírt. Előbb-utóbb vissza kell mennie a világba, és akkor mégis jobb, ha előbb teszi. Mert a végén még teljesen elszokna a kinti bolondoktól.

Márton Irma bólintott és hazament. Azon már egyáltalán nem is csodálkozott, hogy a Dessewffy utcai lakást, melyet alig több, mint egy hónapja bérelt ki az apja, a távollétében kirabolták. Valahogy úgy érezte, hogy ez még jár neki: hogy ha elrabolták a jelenét, rabolják el a múltját is. Elvittek mindent, a bútorokat, a szőnyegeket, a ruhákat, az ékszereket, az eszcájgot, az edényeket, a lepedőket és paplanhuzatokat, a képeket a falról, a lámpákat és a könyveket, még a rézkilincseket is leszerelték az ajtókról. Csak azt a kalotaszegi ládát hagyták meg, amelybe a Márton Irma kelengyéje gyűlt az elmúlt években – ami a ládában volt, azt persze nem hagyták benne.

Márton Irma tizennyolc évesen maradt árván, egyszerre vesztette el a szeretteit, a vagyonát, a jövőre vonatkozó reményeit és a szülőházáját. Három napig sétált fel-alá az üres lakásban, a ládán aludt, csak vizet

ivott a falikútból, aztán visszavitte a lakáskulcsot a háziúrnak – nem volt hosszú az út, csak egy emeletet kellett fölmennie – és kölcsönkért egy kis pénzt, hogy ne haljon éhen, míg eljut az első fizetésig. A háziúr – aki szegről-végről rokona volt az édesanyjának – szörnyülködve csapta össze a kezét.

– Feljelentést kellene tenni!

Márton Irma csak legyintett.

– A családomat semmilyen rendőrség nem tudja visszaadni többé, Kónusz úr.

Akkor ment el kisegítő nővérnek a klinikára, és kezdte újra az életét a nulláról. Összeszorított fogakkal, egyenes derékkal, befelé élve.

Azóta tizenkét év telt el. Márton Irma kivéste a helyét ebben az új világban, megvan a maga életritmusa, vannak szokásai, örömei és bánatai, van kelengyéje, bankszámlája, ambíciója és célja, tudomásul vette a megváltoztathatatlant, és békét kötött az istenével, de azért még ma is felriad átlag két havonta, hogy ott fekszik a középre lejtő, ócska vászonágyon, és olyan erővel imádkozik, ahogy csak a torkán kifér, hogy a Mindenható, ha van benne egy kis könyörület, ha istent ismer, kímélje meg a húga életét, akár az övé árán is.

De minden hiába. Álmában a húga ugyanúgy meghal, mint a valóságban, a karjai között, és ő nem tud rajta segíteni. Egyszer, egyetlen egyszer nem képes azt álmodni Márton Irma, hogy Magdus is megmenekül.

5.

Márton Irma harminckét éves, budapesti illetőségű, reformált vallású hajadon sohasem érezte igazán otthon magát ebben a városban. Pedig lassan tizenöt éve lesz, hogy itt él, s amikor végleg eldőlt, hogy ez lesz további létezésének helyszíne, a rá jellemző alapossággal látott hozzá, hogy megismerje. Akkoriban még a Mária utcai nővérszálláson lakott, délutánonként onnan indult el felfedező útjaira. Körkörösen hatolt beljebb és beljebb, majd kijjebb és kijjebb, előbb a Belváros felé, aztán a Dunának, majd át Budára, hol az Erzsébet, hol a Margit hídon át, aztán végig a Nagykörút vonalán, s mikor ezekkel végzett, jöhettek a külvárosok. A belsőbb részeket egészen a Kálvária vagy a Tisza Kálmán térig gyalog hódította meg, a városszél és a környező települések feltérképezéséhez a villamoshálózatot és a helyiérdekű vasutat is igénybe vette. De autóbuszra csak a legvégső esetben kerülhetett sor – így aztán Budaörs vagy Budakeszi, Nagykovácsi vagy Horthy-liget sokáig terra incognita maradt számára.

Útja során hevenyészett jegyzeteket készített, a fontosabb helyeket le is rajzolta, aztán otthon átmásolt mindent egy Budapest címkével ellátott, nagyalakú füzetbe. Sőt, a helyszíni tapasztalatokat tudományos és ismeretterjesztő művek szisztematikus olvasásával is kiegészítette. Elolvasott mindent, ami a város múltjáról a kezébe került, különös tekintettel a római időkre.

Márton Irma mindent tudott tehát, amit egy embernek tudni kell, hogy otthon érezze magát a világban. Márton Irma mégis idegen maradt Pesten. Tán csodálta, ámde nem szerette.

Márton Irma Kolozsváron volt otthon – pedig idestova tizenöt éve nem látta a szülővárosát. Nem látta, mert nem akarta látni: nem akart szembesülni azzal a ténnyel, hogy gyermekkora szeretett világa végleg elveszett. Jobban érezte magát abban a képzeletbeli városban, melyet a hajdani emlékek cserepeiből épített fel magának. Az ő szülővárosában megállott az idő: a főtér, a Mátyás-szobor, a nagykávéház, az egyetem, a Maros-part, a Házsongárd mind-mind ugyanúgy festett képzeletében, ahogy kilencszáztizennyolcban utoljára látta őket. Márton Irma gyakran időzött a gyermekkori helyszíneken, tán gyakrabban is, mint kellett volna, ha bántotta a világ, azonnal oda menekült. Ezért – na jó, ezért is – nem tartott kapcsolatot kisebbségi sorba hullott rokonaival, ezért nem találkozott senkivel, aki mostanában onnan hozott híreket, ezért nem vett részt a gombamód szaporodó erdélyi egyletek, körök, véd- és dacszövetségek munkájában. Márton Irmáról ma már kevesen tudták, hogy nem tősgyökeres pesti.

Márton Bélát, a kolozsvári egyetem vegytanprofesszorát a vallás- és közoktatásügyi miniszter 1918 január elsejével nevezte ki a Ferencz József Tudományegyetem vegyészeti tanszékének élére. A kinevezés váratlanul érte a családot – Klement Géza, az elől, nem volt még ötven, amikor egy váratlan szívattak végzett vele –, a februártól kezdődő félévet a tanár úr ingázva abszolválta, a család csak augusztus végén követte fejét. Márton Irmának tehát volt ideje elköszönni a szülővárosától, igaz, dolga is akadt elég, hisz nemcsak a leánygimnáziumi tanulmányait kellett befejeznie (nem kell mondanunk, színjelesen, kitüntetéssel tette), de még a fiúgimnáziumi különbözetit is le kellett tennie, hogy – tervei szerint – egyetemre mehessen. Márton Irma maga is kutatóvegyész akart lenni, mint az apja, de minthogy a legfelső reáliák ekkoriban még nem nyíltak meg a nők előtt Magyarországon – orvos vagy bölcsészdoktor bezzeg már lehetett belőlük –, az volt a terv, hogy a kisasszony vagy Német- vagy Morvaországban folytatja majd tanulmányait. Ami aztán – sok egyébbel együtt – örökre terv maradt.

Márton Irma, mióta az eszét tudta, vegyész akart lenni. Nem, ez úgy pontos, hogy Márton Irma, mióta az eszét tudta, olyan akart lenni, mint az apja. Márton Irma rajongott az apjáért: ha Márton Béla halárus lett volna, akkor a lányának is az lett volna minden vágya, hogy halárus legyen belőle, ha kötéltáncos, akkor az, ha lókupec, az, s ha az apja zsebtolvaj lett volna, Márton Irma minden igyekezetével azon lett volna, hogy kézügyességben túlszárnyalja Fagin mester legjobb tanítványait, hogy méltó lehessen az apjához.

De Márton Béla, szerencsére, köztiszteletben álló tudós volt, ráadásul a tudósoknak abból a régi polihisztori fajtájából, akiknél a tudomány még egységes világmagyarázat volt, a tudósi lét pedig a beavatottságnak egyfajta megnyilvánulása. Márton Béla tényleg mindenhez értett a matematikától a csillagászaton át a filozófiáig, nem lehetett olyan kérdés, melyre ne tudott volna válaszolni, legalább néhány újabb kérdéssel. Márton Béla figyelemmel kísérte a legújabb tudományos eredményeket az atomfizikától a mélylélektanon át a relativitáselméletig, és valamennyit képes volt behelyezni az emberiség folyamatos fejlődéséről alkotott nagy ívű elméletébe. Márton Béla levelezett kora legragyogóbb elméivel, egy részüket személyesen is ismerte a boldog békeévek Göttingájából, Heidelbergjéből, Párizsából vagy Londonjából, ahová peregrinus éveiben elvetődött. Márton Béla szinte véletlenül lett vegyész, lehetett volna fizikus is vagy biológus, de amikor hazatért Kolozsvárra, épp a kémiai tanszéken adódott állás. Márton Béla a daliás szabadelvű évtizedek szellemében szilárdan hitt benne, hogy az emberiség a tudomány segítségével kinőtte végre gyerekkorát, hogy nem lesznek többé háborúk meg járványok, vagy ha lesznek is, a józan ész hamar úrrá lesz rajtuk. Márton Béla hitte és hirdette a kor krédóját, hogy az emberi történelem, a felvilágosodásnak hála, egy újabb aranykorba érkezett, ahol a legkiművеltebb emberfők – tehát a tudósok – kéz a kézben vezetik a társadalmakat a tökéletesedés felé. Márton Béla a maga részéről a gyógyszervegyészet felé vette az irányt, így akarván kézzel fogható segítséget nyújtani az addig legyőzhetetlennek hitt betegségekkel szemben, de a lánya meg volt győződve róla, hogy ha akarná, bármikor elő tudna állítani néhány rúd aranyat is – Márton Béla jót nevetett ezen, de soha nem cáfolta, hogy alkimista ősei véréből is csörgedezik valamennyi az ereiben.

Márton Béla szerette volna azt a temérdek tudást, amit rövid élete alatt felhalmozott, átadni a fiának. De Márton Bélának, fájdalom, csak lánya született. Így aztán, mi mást is tehetett volna, férfinak nevelte a nagyobbik lányát. Meg vegyésznek. Meg tudósnak. Szerencséje volt, Márton Irma nemcsak az apjáért rajongott, hanem a tudományért is:

ráadásul okos volt, okosabb, mint a férfiak többsége, és tudásszomja éppoly kielégíthetetlen, mint az apjáé. Így esett, hogy Márton Irma már ötévesen pipettákat tisztított és kémcsöveket mosott, és fejből tudta a kénsav képletét, és tíz évesen bonyolult kísérleteket végzett el egyedül, és még nem volt tizennégy, amikor felvázolt egy elméletet a Mengyelejev-féle rendszer eddig hiányzó eleméről: az apja, aki egy dán vegyészeti lapban adta közre e gondolatsort, Irma-sejtésnek nevezte el. Márton Irma napokat dolgozott végig az apjával, és segédszemélyzetből hamar kutatótárs lett belőle. Márton Irma alsós gimnazistaként bejárt az apja egyetemi óráira, és az ő jegyzeteiből készült aztán a segédanyag.

Márton Irma nemigen babázott, és nem olvasott habos-babos mesekönyveket, nem játszott ugróiskolát a többi lányokkal és nem járt tánciskolába, Márton Irmának nem volt emlékkönyve, és nem gyűjtött legyezőt sem, Márton Irma nem hordott ékszert, és naphosszat egy színevesztett kék köpenyben járt, amelynek nem ártanak a lúgok, savak és sók. Márton Irma esténként a vacsoraasztalnál is megoldó képletekről beszélt az apjával, és lefekvés után még elolvasott egy-két cikket a Science című folyóiratból.

Az anyja eleinte aggódott, hogy miként fogja majd férjhez adni így a lányát, s aki megpróbálta időnként szelídebb, nőiesebb elfoglaltságok felé terelni Irmát, főzni, hímezni, kötni, horgolni, és színes divatlapokat olvasgatni, de a lány, aki boszorkányos ügyességgel kezelte a Bunsen-égőt, a fakanállal meg a horgolótűvel nem boldogult. A színésznők magánéletéről szóló színes cikkeken meg egész egyszerűen elaludt.

Mártonné (született Bethlen Mária, de nem a grófi ág, felmenői református lelkészek voltak hetedíziglen) egy idő után kénytelen volt feladni, hogy leányt neveljen a lányából. Akkor csípőre tette a kezét, és követelte a férjétől, hogy szülhessen még egy gyermeket, akit kedvére nevelhet. A kérés az uránál is meg az égieknél is meghallgatásra talált, tizenkét évvel Irma születése után megérkezett Magduska, aki aztán beváltotta az anyja minden reményét: egy igazi szőke tündér volt, gribedlivel és loknikkal, masnikkal és alvóbabával, aki két éves korában úgy tudott hízelegni, hogy a házimacska kifordult láttára a konyhából. Magduska három évesen már kuktáskodott az anyja mellett, és órákig fésültette magát a cseléddel: az anyja nem győzött hálát adni az égieknek ezért a későn jött ajándékért.

Így aztán szent volt a béke a Márton-családban: Irma az apjával, Magdus az anyjával pendült egy húron, és mindenki meg volt elégedve a helyzetével.

Márton Irmát hosszú ideig nem érdekelték a férfiak. Észre se vette őket – az apját kivéve, persze.

El nem tudta képzelni, mit kezdhetne velük. Aztán egy őszön – tizenhat, ha lehetett – az egyetemi laboratóriumba egy fiatal német gyakornok érkezett. Bizonyos Horst. Bizonyos Horst magas volt, lenszőke és mindig mosolygott. Ha kellett, a professzor úrnak segített, ha kellett, a kisasszonynak. És a kisasszonynak, bizony, észre kellett vennie, hogy amikor Horst belép a laborba, akkor bizonyos kémiai reakciók indulnak útjukra, és az arcán halvány pír jelenik meg, a levegőt szaporábban veszi a szokásosnál, és a mozgásában is megfigyelhető valami érthetetlen kapkodás. Márton Irma egyszer csak arra lett figyelmes, hogy bizonyos Horst belopózott az álmaiba is, és ő kénytelen volt szembenézni azzal a ténnyel, hogy az elnyűtt kék köpeny alatt, bizony, neki is van szíve, sőt, a szív és a köpeny között is van valami, ami érzékenyen tud reagálni a Horst közelségére, és amit a Horst sem tudott nem észrevenni.

Egy délután, valami közös kísérlet közben, Márton Irma annyira belefeledkezett Horst férfiszépségének csodálatába, hogy még a szája is elnyílt közben, s a kezében lévő csészéből lassan szivárogni kezdett a rézgálicoldat. Horst, aki egy bonyolult feladatot igyekezett végrehajtani éppen, semmit sem vett észre, de Márton Béla bizony mindent, de mindent észrevett. Amikor a lánya, felocsúdván, rápillantott, végtelen szomorúságot és némi megvetést olvasott ki a szeméből: olyasmit, amiben sosem volt része azelőtt.

Márton Irma elvörösödött, dadogott valamit, és kiviharzott a laboratóriumból. És többé nem mutatkozott ott, míg csak le nem járt a Horst gyakorlóideje. Megértette, hogy választania kell, és Márton Irma az apját választotta – távoli, ködös időkbe tolva ki a nővé válás valamennyi problémáját.

6.

Márton Irma harminckét éves, budapesti illetőségű, reformált vallású hajadon minden hónap utolsó péntekén kivett egy szabadnapot – a beosztottjai pirossal előre bekarikázták a dátumot –, és alaposan kitakarította a lakását.

Persze, volt bejárónője – egy csontos arcú, mindig rosszkedvű középkorú asszony, aki a Tripoliszból jött el hozzá egy héten kétszer, hogy letörölgesse a port meg kivasaljon, ha kell: de ezzel véget is ért a mozgástere. Rendet nem kellett raknia, mert Márton Irmánál mindig

rend volt, a tárgyak ijedtükben maguktól iszkoltak a helyükre a Visegrádi utcában. Márton Irma elvileg egy rendes, bennlakó cselédet is megengedhetett volna magának – igaz, ez a túlságosan kis lakás von haus aus nem volt valami cselédbarát –, de a szülésznőnek ilyesmi eszébe sem jutott. Márton Irma már süldőlány korában se szerette, ha személyes holmijai, ruhái, feljegyzései vagy könyvei között más tesz rendet, s ezt nemcsak a szülei tartották tiszteletben, hanem a kolozsvári ház személyzete is. Márton Irma egyébként is azok közé tartozott, akik úgy hitték, csak az a jó, amit ők csinálnak. Minden más legfeljebb derekas lehet.

Mondanunk sem kell, hogy ezeknek a takarításoknak – melyeket Márton Irma tisztasági négypénteknek nevezett el – megvolt a maga koreográfiája. A szokásos reggeli szertartások után Márton Irma egy kék munkásoverallba bújt (a Teleki téren vásárolta, még a húszas évek elején), haját babos kendő alá rejtette, kezére gumikesztyűt húzott, aztán az előszoba egyik beépített szekrényéből, melyet ő sutyinak nevezett el, mert ezt a szót valamiért erdélyiesnek érezte, elővette az összes takarítóeszközt és takarítószert, amire csak szüksége lehetett a nap során. Ezeket aztán fellépésük sorrendjében beállította a konyha fala mellé, úgy, hogy még maradjon egy keskeny ösvény közöttük és a konyhaszekrény között, a közlekedésre.

Aztán nekiállt a takarításnak. Először is feltekerte a szőnyegeket. Összesen négy perzsaszőnyege volt a Márton Irmának, egy vándorkereskedőtől vette őket nemrég, aki magát is perzsának mondta, és széles triciklin tolta áruját végig az újlipótvárosi utcákon: hanem torkán akadt a szó, amikor a kisasszony nemcsak a szőnyegek származási helyét ismerte fel hibátlanul – Kolozsvárott a század elején még sok örmény meg görög élt, tőlük mindent megtudhatott az ember a keleti szőnyegszövés történetéről – de alkudni is úgy alkudott, hogy a topkapi bazárban is megsüvegelték volna érte.

A szőnyegeket szigorúan szálirányban kellett felgörgetni, s hogy véletlenül se hibázza el, eleve így is voltak fektetve – a szobák ajtajából nézve. Márton Irma vállra vetve, két menetben vitte le a szőnyegeket az udvarra: a háznak egészen apró porolóudvara volt csak, melyet két oldalról tűzfalak határoltak, szemből pedig egy Kresz Géza utcai bérház hátsó frontja. A középen álló porolóhoz kőlapok vezettek – Márton Irma ezeket is mindig megszámolta, ahogy a lépcsőket, kockaköveket szokta – kétoldalt fényhiányos örökzöldek küldöttek az életükért. Márton Irma a poroló alsó fokára helyezte a kisebb szőnyegeket, a felsőre pedig a legnagyobbat. Kezébe vette a prakkert, aztán egyenletes, határozott mozdulatokkal porolni kezdett. Oldalanként öt percig ütött egy szőnyeget, ez

percenkénti tizenöt ütést jelentett, négy másodperces átlagot hozva, s váltott kezekkel éppen negyven percig tartott. (Márton Irma úgynevezett látens balkezességben szenvedett, ami azt jelentette, hogy ha hagyják – ha nem figyel – először mindent ballal fogott volna meg. De mivel nem akadt nála szabálykövetőbb ember széles e regényben, hát ebben az ügyben is felülbírálta vágyait, és mindig jobbal fogott hozzá a hozzáfogandókhoz. Ebből pedig az következett, hogy felnőtt korára mindkét kezével egyforma ügyességgel dolgozott – írni éppoly jól tudott jobbal és ballal, mint bábáskodni. Ha teniszező vagy biliárdjátékos lett volna, tönkreverhetett volna mindenkit: de Márton Irma a teniszt arisztokratikus léhaságnak tartotta, a biliárdot pedig a férfiak kávéházi pótcselekvésének.)

A szőnyegek ezután is ott maradtak még a porolón, hogy kipihenhessék fáradalmaikat. (A ház többi lakója a kezdetektől tiszteletben tartotta ezt a szokást, és ezért úgynevezett negyedik péntekenként nem is mentek a közös vasszerkezet közelébe.) Márton Irma felérve ivott egy pohár vizet, végzett néhány karkörzést, aztán folytatta a munkát.

A következő feladat az ablaktisztítás volt. Márton Irmának természetesen saját receptje volt arra nézve, hogyan lehet a világ legragyogóbb ablaküvegét előállítani – a recept egyébként anyai nagyanyjától származott, melyet aztán az apja tökéletesített, persze, csak elméletileg. A legfinomabb sárgahomok, némi víz és csipetnyi kacsazsír alkotta a titkos vegyületet, melyet ha az ember lánya egészen vékony rétegben az ablaküvegre kent, attól a legmakacsabb szennyeződések is fejvesztve menekültek. Aztán már csak egy bő meleg vizes, majd egy alig nedves hideg vizes mosás következett, és jöhetett az újságpapír galacsinokkal megejtett fényezés. Körkörös mozgás, egyre szűkebb körökben, ez a titka az egésznek, és persze az, hogy az újságnak (sőt, sőt, az Ujságnak, merthogy Márton Irma, ahogy már az apja is, ennek a lapnak volt előfizetője – s a nagyapa csak azért nem, mert a Tisza Pista támogatta újságvállalat csak 1901-ben indult útjára) csak belső lapjai használhatóak fel: az első oldalon túl nagyok a címek, és ezért túl sok a nyomdafesték – az olyasmi árt a csillogásnak. Az ablakkeretek letisztításával együtt ez a művelet másfél órát vett igénybe. Márton Irma ekkor egy rövid étkezési szünetet iktatott be, két szelet vajas kenyeret evett mindössze, de csak úgy állva, köröm közül, a konyhában, hogy minél kevesebb időt veszítsen. Akkor jött a nagylétra – azt, bizony, a pincéből kellett felhozni, mert még összetolt állapotában is csak ott fért el, a pincerekeszben: igaz, ott hosszában el lehetett fektetni a földön, hisz se szén, se fa nem foglalta el a helyet. Mások a lakásban szükségtelenné lett lomokat tartották a pincében, vagy legfeljebb a velocipédjüket,

Márton Irma a létrán kívül csupán az évelő növényeit – muskátlikat, főleg – de azokat is csak ősztől tavaszig.

Amikor a kétszárú létra megérkezik, Márton Irma a két legfelső ágra hág, és, mintha gólyalábakon járja, körbesétálja a lakást. Nagyon büszke erre e tudományára, másfél éve tanulta egy szobafestőtől, amikor az elegáns, halványcsíkos tapétával borította a szobáit. Márton Irma ott állt a mester mögött, hogy serkentse és ellenőrizze, de közben, szinte csak mellékesen, azt a mozgássort is megtanulta tőle, amivel a létra ilyen vidám táncra tud perdülni. (Persze, amikor a festő kitette a lábát a lakásból, és az elkerülhetetlen nagytakarításon is túl voltunk, kellett még egy kicsit gyakorolni, hogy mostanra ilyen flottul menjen.) Márton Irma ilyenkor egy divatos kuplét fütyörészik, Bözsi ne sírjon, Bözsikém drága, felejtsen el, miközben egy tollseprűvel nyakát szegi minden pókhálókezdeménynek a plafonszegletben, és gondosan körbetöröl minden képet, lámpaburát és redőnydobozt. Amikor ezzel végzett, érzékeny búcsút vesz a létrától, és megismétli az előző mozgássort immár két lábbal a földön állva. (Igaz, nem is fütyörészik mellé.) Ezután egy kávészünet következik. Márton Irma kizárólag Meinl-kávét főz magának, abból is a zöld színű Excellent márkájút, amit ott pörkölnek frissen a Lipót körúti üzletben, ahol Márton Irma törzsvevőnek számít. Normális esetben egy kávét iszik naponta, cukor és tej nélkül, hosszú lére eresztve, persze, ha benn elhúzódik a nap, vagy az éjszakai műszak túlságosan bonyodalmasra sikerül, megenged magának egy másodikat is.

A következő etapban a vizes blokkok kerülnek sorra, ott nő meg a gumikesztyű szerepe, meg persze a Trisóé és az Ultráé, melyek nemcsak tisztítanak, de fertőtlenítenek is. A csapokat szarvasbőr ronggyal törli végig aztán, a felmosó vízbe pedig egy csipetnyi terpentin kerül, inkább csak az íze végett, ahogy Márton Irma tréfásan emlegetni szokta. A valóságban ezt a kicsit szúrós, kénes illatot szereti oly nagyon a Márton Irma, hajdani gyermekkori kísérletek emlékét idézi fel benne.

Aztán jönnek a rezek és jön a Sidol. Kilincsek, tálak, hamutartók és karnisok. Márton Irma ilyenkor új erőre kap, és olyan erővel, olyan elszántan rángatja a rongyot fel-alá a zárakon, hogy maga is belepirulna, ha látná.

Következnek a bútorok és következik a brunolin: az egy külön művészet, úgy vinni föl a bútorokra, hogy egyetlen csöpp se kerüljön a földre belőle. Persze, hogy attól is megizzad az ember.

Egy csupor aludttej feladata, hogy lehűtse aztán. Szükség is van a nyugalomra, a koncentrálóképességre, mert a parkettatisztítás következik. Egy partvisra akasztott finom ronggyal eltünteti a port a padlóról, aztán

beereszti pasztával. Márton Irma nem igazán elégedett a kínálattal – gyerekkorában birkafaggyút szelídítettek méhviasszal, igaz, azzal hajópadlót is lehetett síkosítani –, a maga részéről a Tangóra szavaz, nem túl nagy meggyőződéssel. Egyenletesség, ez itt a legfontosabb, Márton Irma térden csúszva halad az ablaktól az ajtó felé, gondosan szeletekre osztva a szobákat, s hordva fel minden egyes parkettadarabra a kenőcsöt. Száradnia kell akkor egy ideig – közben a létra távozik, a szőnyegek megérkeznek az előszobába – s ha már a teteje megdermedt, jöhet a vikszelés. Márton Irma mindkét lábára kefét köt – mintha korcsolyák lennének, úgy – aztán feltesz egy foxtrott-lemezt, és táncolni kezd. Egyenletes lábmozgás, egyenletes erőkifejtés, világos haladási irány, ez a siker kulcsa. Háromnegyed óra sem telik bele – három lemez és két tűcsere csak – és ragyog a padló.

Úgyszólván kész a lakás.

Helyükre kerülnek a szőnyegek, a bútorok, a vázák, Márton Irma alapos zuhanyt vesz, aztán felöltözik. Régebben ilyenkor kisétált a Dunapartra, és nézte a hajókat meg a szigetet, amíg csak végleg be nem sötétedett, de mostanában, mióta az UFA modern filmszínháza elkészült, megenged magának egy takarítás utáni élményt. (A régi, gyanús kis mozikat nem szerette, ott mindenféle atrocitások érhetik a magányos nőket.) Páholyjegyet vesz, lábát kinyújtja, szeme a vászonra tapad. A Hyppolit, a lakáj megy, hallott róla eleget, az egész Nőgyógyászati Klinika látta már, beleértve az újszülötteket, csak ő nem: hangosfilm pedig, az első magyar hangosfilm, illik megnézni. Márton Irma látott már hangosfilmet, igaz, az amerikai volt, és egy fehér színészt szomorú négerré maszkíroztak benne. Ráadásul a hangja sem volt paralel a szája mozgásával: Sonny boy, énekelte állandó spéttel. Márton Irmának nem tetszett.

Ahogy a Hyppolit sem. Limonádé, mondja maga elé kifelé menet. De aztán otthon, lefekvéskor, amikor becsúsztatja meztelen testét a lópokrócok közé, egyszer csak azon kapja magát, hogy a száját, szinte önkéntelenül, egy nemrég hallott dalocska hagyja el, ami valahogy úgy szól, hogy pá, kis aranyom pá, nem zavarom, pá, csak elhagyom, pá.